

Vojenskopolitické aspekty XXVI. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu

Soudobou epochu charakterizuje přechod od kapitalismu k socialismu ve světovém měřítku. Hlavní revoluční síly současnosti, především světová socialistická soustava, prokazují stále výraznější vliv na světové dění. Světová kapitalistická soustava prožívá četné politické, ekonomické i morální krize, jež jsou průvodním jevem všeobecné krize kapitalismu. I přesto, že v jednotlivých směrech dochází v kapitalistických státech k dynamickému rozvoji, tato krize v politice, ekonomice a ideologii se stále prohlubuje. Rozpory vlastní antagonistickému výrobnímu způsobu se v mnoha směrech zosťují. Pokusy přizpůsobovat se nové situaci, například cestou státně monopolních zásahů či na bázi vědeckotechnické revoluce, nemohou v žádném případě vést k dlouhodobé stabilizaci kapitalismu jako systému.

Ve světové politice, ve všech formách třídního boje, se zintenzivňuje zápas dvou protikladných směrů, dvou sil. Odraz tohoto zápasu ve vojenskopolitické sféře se promítá do oblasti mezinárodní situace a mezinárodních vztahů. Politika agrese, horečného zbrojení a příprav války je v příkrém rozporu s politikou míru, uvolňování napětí a mírového soužití, kterou prosazují socialistické země. Není náhodné, že právě těmto otázkám v takovém rozsahu a hloubce věnoval pozornost XXVI. sjezd KSSS.

Vojenskopolitickou situaci charakterizoval sjezd na jedné straně z hlediska růstu aktivity mírumilovných sil, ale zároveň věcně poukázal na přechod imperialismu od realističtějších stanovisek, známých z období sedmdesátých let, k nástupu politiky „tvrdého kursu“, zejména uplatňovanou některými představiteli USA. „Situaci komplikuje“, uvedl ve zprávě L. I. Brežněv, „že politika agresivních imperialistických sil již vyvolala značné zvýšení mezinárodního napětí se všemi nebezpečnými důsledky, jež z toho vyplývají.“ (RP 24. 2. 1981) Narušování procesu uvolňování napětí i bezprostřední útoky proti němu nabývají nyní v politice imperialismu v některých směrech na převahu. Státy NATO, především USA, usilují o narušení vojenské rovnováhy ve svůj prospěch. V boji dvou tendencí — k uvolňování napětí a k jeho zosťování — znamená nynější kurs americké vlády nové nebezpečí pro mír. Tím naléhavěji vystupuje požadavek negovat tendence agresivních sil k získání převahy ve světě a úkol vrátit vývoj mezinárodních vztahů na cestu uvolňování napětí.

Jednání sjezdu a jeho závěry jsou předmětem značného zájmu a pozornosti i v naší ČSLA. Je žádoucí se s nimi seznámat a využívat jich ke zkvalitňování práce velitelů a odborných náčelníků, politických pracovníků i stranických, sva-

záckých a odborových organizací, na všech stupních velení, u všech útvarů, jednotek a zařízení v naší armádě. Je nutné chápat zejména jejich charakter, ducha a celistvost a v tomto směru si osvojit globální pohled na aktuální úkoly budování a obrany socialismu, ale zároveň jich využívat jako podněty ke zkva-

litňování práce ve vojenskoodborné, politickoorganizační, ideově výchovné, materiálně technické a další práci, i v zájmu rozvíjení socialistických vztahů. Ve spojení s konkrétní aplikací závěrů XVI. sjezdu KSČ se materiály XXVI. sjezdu KSSS stávají základnou dlouhodobé orientace naší práce.

Úsilí soudobého antikomunismu o zostření mezinárodního napětí a narušování světového revolučního procesu

Soudobý antikomunismus je hlavní ideově politická zbraň imperialismu v boji proti hlavním revolučním silám současnosti. Představuje jej souhrn agresivních politických, ekonomických, vojenských a ideologických prostředků, zaměřených proti komunistické ideologii a socialistické praxi. Jeho těžiště tvoří antisovětiismus. Třídní základnou antikomunismu je světová reakce, především imperialismus. Odrazí se v něm zájmy monopolů, vojensko-průmyslových komplexů, militaristických a neofašistických kruhů apod.

Ve své militantní, hrubé a primitivní podobě usluje antikomunismus o to, likvidovat komunismus cestou ozbrojeného násilí, zejména válkami. Toto násilí v plánech i praxi antikomunismu hrálo vždy významnou roli. Agresivní síly imperialismu tvořily a tvoří jeho hlavní oporu. Již na XXV. sjezdu KSSS poukázal generální tajemník strany L. I. Brežněv na tuto skutečnost slovy: „Zkušenosti revolučního hnutí posledních let názorně ukázaly, že jsou-li nadvláda monopolistického kapitálu a jeho političtí chráněnci opravdu ohroženi, imperialismus se chopí všech prostředků a zřekne se i zdání jakékoli demokracie.“ (XXV. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, Svoboda Praha 1977, s. 29.)

Antikomunismus byl po druhé světové válce povýšen na úroveň státní politiky a státní ideologie. Proniká do všech rozhodujících sfér vnitřní i zahraniční politiky kapitalistických států, do nejrůznějších oblastí společenského života. Rostoucí tendence k militarizaci, aktivizace válečných sil, nepochybně souvisí s obížením, které kapitalistický svět prodělává, ale rozhodujícím faktorem zesílené agresivity imperialismu je právě antikomunismus. Jestliže sledujeme konkrétní projevy agresivní podstaty imperialismu (např. v otázce vojenskostrategických koncepcí NATO, růstu vojenských výdajů, horečném zbrojení, budování vojenských základů, ve vývoji buržoazních armád atd.), získáváme ucelenější obraz nejen o charakteru a intenzitě zbrojení, ale zejména

o vojenskostrategické základně antikomunistických plánů.

Vojenskostrategická problematika dneška se koncentruje především k otázkám boje proti válce, za upevnění míru. Tento problém tvoří dva neodlučitelné aspekty: boj proti agresivním plánům imperialismu, proti odpůrcům uvolňování napětí ve světě a konkrétní opatření k upevnění obratyschopnosti socialismu, k posílení mírových sil ve světě.

Socialistické země usilují o uhájení procesu uvolňování, o to „dát mu energický rytmus“ a dosáhnout, aby chytlo „druhý dech“. Kapitalistické státy toto úsilí systematicky maří a snaží se nejen o návrat k recidivám studené války, ale zejména o uplatňování politiky „z pozice síly“, o prosazování nadvlády a donucení vůči jiným státům a národům. Prostřednictvím své vojenské politiky se pokoušejí vyvíjet nátlak i na země světové socialistické soustavy. Tato tendence zákonitě zhoršuje vztahy mezi zeměmi a zvyšuje nebezpečí konfliktu.

Zvlášť závažným nebezpečím pro světový mír jsou konkrétní akce imperialistických států v otázkách jaderného vyzbrojování. Nejenže blokují možnost jednání a dohod, které se týkají strategických jaderných zbraní, ale jsou cestou narušení vojenské rovnováhy, především v Evropě. Zámysl USA mít v tomto desetiletí k dispozici 200 mezikontinentálních strategických raket typu MX, plán na rozmístění asi 600 amerických jaderných raket středního doletu v západní Evropě (108 typu Pershing 2 a 464 střed s plochou dráhou letu), orientace na kvantitativní a kvalitativní rozvoj strategických zbraní spolu s celkovou koncepcí modernizace a „dozbrojení“ je typickým rysem v plánu na získání vojenskostrategické převahy USA a NATO ve světě.

Mírová iniciativa socialistických zemí, vyjadřovaná např. již řadu let v deklaracích Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy, odhaluje nebezpečné tendence, jež v mezinárodní situaci vytváří politika imperialistických

kruhů, ale zároveň přináší konkrétní a věcné návrhy na zmírnění napětí ve světě. Vychází z faktu, že zájem socialistických států o zajištění jejich obranyschopnosti a bezpečnosti, jejich kroky k zajištění vnějších podmínek pro realizaci ekonomického a sociálního programu strany a společnosti, jsou v souladu s politikou udržení míru ve světě. Naše úsilí směřuje k tomu, čelit vojenskému vydírání států NATO, udržet vojenskou rovnováhu ve světě, jít cestou snižování ozbrojených sil a výzbroje, především v Evropě. Známe myšlenky dokumentů komunistických a dělnických stran o tom, že lidstvo je již unaveno životem na hromadách zbraní, že je třeba jít cestou uvolňování ve vojenské oblasti a odzbrojení, jsou doprovázeny i konkrétními kroky v tomto směru, které uskutečňuje Sovětský svaz. Žel, u států agresivního bloku nenachází tato naše mírová iniciativa žádoucí odezvu, spíše naopak.

Opakovaně socialistické státy zdůrazňují, že neexistuje druh výzbroje, který bychom nebyli připraveni omezit či snížit, při dodržení zásady neohrožení bezpečnosti žádné strany. Jednoznačně poukazyjeme na to, že „Rozhodujícího pokroku v zastavení horečného zbrojení je možno dosáhnout. Musí však být vynaloženo veškeré úsilí k tomu, aby se tato možnost stala skutečností“. (Deklarace členských států Varšavské smlouvy z r. 1978 — Rudé právo, 24. 11. 1978). Při příležitosti 25. výročí vzniku našeho obranného společenství Varšavské smlouvy v roce 1980 byly posouzeny nové nebezpečné tendence NATO, které směřují k zostření napětí ve světě, zejména nové kolo horečného zbrojení. Návrhy jednat o uzavření celosvětové smlouvy o nepoužití síly, o zastavení výroby jaderných zbraní a o postupném snižování jejich zásob až do jejich úplné likvidace, o zákazu výroby nových druhů a nových systémů zbraní hromadného ničení a o snížení vojenských rozpočtů, vyjadřují obsah a směry naší mírové iniciativy. Na opačné tendence však rozhodně odpovídáme: „...pokud existuje blok NATO a ve snaze o dosažení vojenské převahy i nadále zvyšuje svůj vojenský potenciál, budou členské státy Varšavské smlouvy přijímat všechna opatření nezbytná pro udržení své obranyschopnosti na potřebné úrovni. Budou vždy dbát o spoehliovou bezpečnost svých národů“ (Deklarace členských států Varšavské smlouvy z r. 1980 — Rudé právo, 16. 5. 1980).

XXVI. sjezd KSSS posoudil novou situaci v důsledku politiky agresivního imperialistických sil. Vychází z mezinárodního

poměru sil ve světě, odhaluje cíle a charakter tzv. dvojí strategie NATO. Ukazuje, že dřívější návrhy k upevnění mezinárodní bezpečnosti a omezení zbrojení, které SSSR a další státy na různých úrovních předkládaly, zůstávají i nadále v platnosti. Návrhy na konstruktivní dialog mezi SSSR a USA, na zavedení moratoria na rozmisťování nových raketových jaderných prostředků středního doletu v Evropě, na omezení výroby ponorek, modernizaci balistických raket a další podobné návrhy, nacházejí ve světě značný ohlas. L. I. Brežněv zdůraznil ve zprávě o činnosti: „Nynější vojenskostrategická rovnováha mezi SSSR a USA, mezi Varšavskou smlouvou a NATO, slouží objektivně zachování míru ve světě. Neusilovali jsme a neusilujeme o vojenskou převahu nad druhou stranou. Taková naše politika není. Nedovolíme však také, aby byla taková převaha získána nad námi. Podobné pokusy jsou naprosto bezperspektivní, právě tak, jako snaha jednat s námi z pozice síly“ (Rudé právo, 24. 2. 1981).

Vojenskopolitická orientace imperialismu nejen ohrožuje světový mír. Má zároveň vést k narušování světového revolučního procesu. Děje se tak posunem různých reakčních sil v dnešním světě směrem doprava, zesílením antikomunistických, antisovětských tažení. V oblasti ideologického působení vůbec, a zejména v ideodiverzní činnosti vedené proti socialistickým zemím, antikomunistické síly šíří mýtus o „sovětské vojenské hrozbě“, napadají zahraniční politiku socialistických států a zvláště opatření k zajištění naší bezpečnosti a růstu obranyschopnosti. Smysl podobného tažení je nepochybný: je zastíracím manévrem agresivního, antikomunistického. kursu soudobého imperialismu.

Spojitosť mezi vojenskostrategickými koncepcemi USA a NATO a aktivizací protisocialistických sil ve světě je stále výraznější. V podvratné činnosti imperialismu zaměřené na podkopávání a narušování světových revolučních sil, především socialistického světa, je využívána široká škála forem, metod a prostředků. Mezi nimi získávají dnes prioritou prostředky ozbrojeného násilí. Pro soudobý antikomunismus představuje vojenská síla nástroj tlaku na socialistické země, zálohu v boji proti společenskému pokroku. Mezinárodní poměr sil a především růst vojenské síly států Varšavské smlouvy činí agresivní tendence a plány imperialismu stále iluzornějšími. Nicméně jejich nebezpečnost nelze přehlížet a v zájmu socialismu a míru nutno přijímat rozhodná opatření.

Realizace ekonomického programu KSSS — cesta posilování ekonomických základů obranyschopnosti socialismu

Obranný potenciál socialistického státu je podmínován jeho vojenskou silou. Vojenská síla státu vyjadřuje schopnost vést válku při maximálním využití materiálních a kulturních sil společnosti. Vytváří ji souhrn řady potenciálů (morální, politický, ekonomický, vojenský, vědeckotechnický a další) a představuje složitě strukturalizovaný systém s cílovým chováním. Pouze co nejpřesnější kvantitativní a kvalitativní postižení jednotlivých podsystémů nám umožní vytvářet si představu o konkrétní vojenské síle. Je třeba mít na vědomí i existenci různých nekvantifikovatelných aspektů jednotlivých potenciálů.

Základy vojenské síly socialistického státu se opírají v podstatě o dva činitele: o charakter společenského zřízení, které odráží dané výrobní vztahy, a o ekonomiku.

Ekonomické základy vojenské síly státu vyjadřují ekonomické možnosti vedení války i schopnost tyto možnosti realizovat. Tvoří materiálně technickou základnu vedení války. Zahrnují především lidské zdroje, výrobní kapacity průmyslu, zemědělství, dále surovinové, energetické a palivové zdroje, dopravu a spoje a další. Agregátním ukazatelem úrovně ekonomických základů vojenské síly státu je úhrnný společenský produkt a národní důchod (v celkovém objemu a v přepočtu na hlavu). Tim je však poškozen jen rámcový vztah mezi ekonomikou a válkou. Je nepochybné, že hlubší pohled na problematiku vyžaduje sledovat řadu dalších aspektů jako: strukturu národního hospodářství, vědeckotechnický potenciál, produktivní práce, mechanismus fungování ekonomiky, úroveň plánování a řízení, kvalitu a efektivnost a další.

Ekonomická strategie KSSS vychází z Programu KSSS, přijatého na XXII. sjezdu a rozpracovaného v následujících sjezdech. Směřuje k vytváření ekonomických předpokladů pro vzestup hmotné a kulturní úrovně lidu, v zájmu všestranného a harmonického rozvoje socialistické osobnosti. Vnější aspekty budování socialismu a komunismu vyžadují věnovat potřebné zdroje, síly a prostředky k zabezpečování obrany, a proto musí být ekonomická problematika posuzována i v této souvislosti. Závislost války na ekonomice, na stupni rozvoje výroby, účinnosti výrobních sil a charakteru výrobních vztahů odhalil B. Engels. V. I. Lenin zdůrazňuje, že: „Spojitost mezi vojenskou organizací ze-

mě a veškerým jejím ekonomickým a kulturním zřízením nebyla ještě nikdy tak úzká, jako nyní.“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 8, Praha 1954, s. 44.) Tyto obecné závěry platí i dnes, přestože ve vztahu mezi ekonomikou a válkou došlo k mnoha novým jevům.

Zásadní změny ve vztahu ekonomiky a války a nové jevy v procesu ekonomického zabezpečování obrany jsou respektovány i v jednání XXVI. sjezdu KSSS. Sovětský lid vstupuje do nového desetiletí s odhodláním učinit je desetiletím hrdinských pracovních činů a úspěchů. Hlavní směry hospodářského a sociálního rozvoje SSSR na léta 1981 až 1985 a na období do roku 1990 vymezují konkrétní ekonomické úkoly jak z hlediska realizace sociálně ekonomického programu strany, tak ve vztazích k zajištění obrany vzhledem k možnému vývoji mezinárodní situace.

Růst ekonomických základů obranyschopnosti SSSR dokumentují výsledky hospodářského vývoje v sedmdesátých letech. Dynamický rozvoj všech sfér a stránek života přesvědčivě dokazují statistické údaje. Jen za poslední rok desáté pětiletky byl růst průmyslové výroby 3,4krát větší než celková průmyslová výroba za všechny předválečné pětiletky dohromady. Úhrnný společenský produkt je dnes proti roku 1940 více než 14krát větší. Výrazně se změnila struktura národního hospodářství ve prospěch růstu nových progresivních odvětví. Jen za poslední desetiletí vzrostla produktivita práce téměř o 50 procent. Materiálně technickou základnu SSSR charakterizuje vysoká úroveň výrobních sil.

Je třeba mít na paměti, že „váha“ jednoho procenta přírůstku produkce je různá. V minulosti byl roční přírůstek výroby poměrně veliký. V současných podmínkách, vzhledem ke značnému vzrůstu objemu výroby, je poněkud nižší. To však neznamena pokles dynamismu ekonomického rozvoje, protože tento je nutno sledovat nejen v procentním přírůstku proti předchozímu roku či pětiletce, ale hlavně v absolutních veličinách. Jedno procento přírůstku průmyslové výroby v roce 1960 představovalo 1 miliard 574 milionů rublů, v roce 1970 již 3 miliardy 743 milionů a roku 1980 více než 6 miliard 190 milionů rublů. (Komunist vooruženných sil, roč. 1981, č. 2, s. 20.)

Mimořádný význam z hlediska posilování ekonomických základů obranyschopnosti SSSR má orientaci na intenzifikační

faktory ekonomického rozvoje, především na vědeckotechnický pokrok, vysokou kvalitu a efektivnost, ale i na šetrné a hospodárné zacházení se zdroji.

Předseda rady ministrů SSSR N. Tichonov ve svém referátu zdůrazňuje: „Všestranné zvyšování efektivnosti výroby je principiálním základem nynějšího hospodářského rozvoje a nejdůležitějším hospodářskopolitickým úkolem nynější etapy budování komunismu.“ (Rudé právo, 2. 3. 1981.) Je zřejmé, že kritéria ekonomických úspěchů se stále více posouvají k těmto kvalitativním aspektům. Tato skutečnost je významná ekonomicky, politicky, sociálně i vojensky, protože je přímo či zprostředkovaně spojena se soudobými aspekty vědeckotechnické revoluce ve vojenském i úrovni obranyschopnosti. V růstu obranného potenciálu se některé kvalitativní stránky ekonomického rozvoje, především faktor vědeckotechnického pokroku, stávají dominantním a limitujícím činitelem vojenské síly státu.

Zvláštní důležitost v ekonomickém rozvoji SSSR vůbec a z hlediska obranyschopnosti zvláště, má nepochybně oblast surovinové a palivoenergetické základny.

Je známou skutečností, že SSSR má velké zdroje a nesmírné potenciální možnosti, zejména v prostoru Sibíře. Využívání zdrojů na východě a severu je však spojeno s růstem nákladů a dalšími problémy. Těžba plynu, ropy a dalších surovin ze západní Sibíře se přesto stane v tomto desetiletí nepochybně činitelem, který silně ovlivní život celé sovětské společnosti. Stačí uvést jen údaje, které se týkají ropy. Z této oblasti bylo v roce 1970 získáno 31 miliónů tun, roku 1975 již 148 miliónů. Projekt těžby pro rok 1985 předpokládá získat 38 až 395 miliónů tun právě ze západní Sibíře. Také celý přírůstek těžby plynu v 11. pětiletce má být získán právě v těchto oblastech.

Kritický pohled na některé obtíže a nedostatky v oblasti ekonomického rozvoje je spojován s tím, že jsou vytyčovány konkrétní úkoly k jejich odstraňování a překonávání.

Častou příčinou potíží je to, že nejsou plně překonány tradice, návyky a setrvačnost v práci, spojené s obdobím extenzivního ekonomického růstu, s fází ekonomického vývoje, v níž dominovala kvantitativní kritéria úspěchů. Změny v ří-

zení národního hospodářství, morální a hmotná stimulace, využívání předností socialistické ekonomické integrace v rámci RVHP, mobilizační charakter vytyčených programů a především stranický a politický přístup k řešení sociálních, ekonomických a vojenskopolitických problémů — to vše je zároveň cestou rozvíjení a upevňování obranného potenciálu SSSR.

„Vždyť právě v hospodářství se tvoří základy plnění sociálních úkolů, upevňování obranyschopnosti země, základy aktivní zahraniční politiky,“ uvedl ve zprávě na sjezdu L. I. Brežněv. Úroveň, tendence vývoje, využívání zdrojů sil a prostředků, vazby na vnější ekonomický pohyb a celková ekonomická síla a vyspělost SSSR se promítají do vojenskopolitické problematiky dnešního světa. Ekonomicko-sociální rozvoj sovětské společnosti se tak v širších dimenzích stává faktorem udržení míru ve světě.

Sjezdová jednání komunistických a dělnických stran jsou nejen příležitostí k analýze dosažených výsledků a hodnocení plnění linie strany v různých oblastech života společnosti. Jsou zároveň vytyčením dalších hlavních postupů a směrů v politickém, ekonomickém a sociálním rozvoji společnosti. Ve sjezdovém jednání se odrážejí bezprostřednější i perspektivní úkoly, které společnost musí řešit, aby realizovala program a cíle, jež si vytyčila. Leninský požadavek jednoty budování a obrany socialismu má na každém z těchto sjezdů svoji konkrétní podobu.

Je žádoucí, abychom na všech stupních velení ČSLA ve všech útvarech, jednotkách a zařízeních, zodpovědně studovali sjezdové dokumenty. Zkušenosti SSSR a KSSS, jejichž teoretickým zobecněním je i XXVI. sjezd KSSS, jsou pro nás zdrojem poučení a inspirací pro další práci na všech úsecích. Při rozpracovávání závěrů XVI. sjezdu KSČ musíme těchto zkušeností plně využívat i pro zdokonalování řídicí, organizační, stranickopolitické a ideově výchovné práce. Jedině touto cestou lze zabezpečovat plnění vojenskopolitické linie naší strany a přispívat ke zvyšování akceschopnosti a bojovnosti armádní stranické organizace i ke splnění úkolů, které naše armáda před sebou má.